

Miri Ahonen

NUORTEN OSALLISTUMISEN MAHDOLLISUUDET SUOMEN KUNNISSA

Osallistamista vai omaehtoista vaikuttamista?

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Miri Ahonen: Nuorten osallistumisen mahdollisuudet Suomen kunnissa: Osallistamista vai omaehtoista vaikuttamista?

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2022

Tämän tutkielman tarkoitus on selvittää, millaisia ovat nuorten osallistumisen mahdollisuudet Suomen kunnissa osallistamishankkeita ja osallistumisretoriikkaa paikallistasolla käsittelevien tutkimusten valossa. Tutkielma on teoreettinen, ja sen keskeinen aineisto koostuu kuudesta nuorten osallistumista käsittelevästä tutkimusartikkelista.

Osallistuminen on toimintaa, jolla pyritään esimerkiksi poliittiseen vaikuttamiseen, ja joka vahvistaa yksilön kokemusta yhteiskunnan jäsenyydestä ja oman toimintansa merkityksistä. Tutkielmassa nuorten osallistuminen ymmärretään erityisesti Roger Hartin teorian valossa, jossa korostuvat myös hallinnan kysymykset nuorten osallistumiseen liittyen.

Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus tukea nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kunnissa osallistamisella eli hallintovetoisella osallistumisella pyritäänkin lisäämään nuorten kokemaa osallisuutta, mutta samanaikaisesti se ajaa hallinnon intressejä, jotka liittyvät usein demokratian ja talouden kysymyksiin. Tavoitteet, jotka korostavat osallistumisen myönteisiä vaikutuksia nuorten elämässä, voivatkin jäädä osallistamistoimien tehokkuustavoitteiden varjoon. Toisaalta osallistamishankkeissa nuorten näkökulma ja omaehtoisuus ovat nousseet yhä paremmin esiin.

Nuorten omaehtoisuus tunnistetaan osallistumista tukevaksi tekijäksi, sillä sen kautta osallistumisesta muodostuu nuorille mielekkäämpää. Jos kunnat ja aikuiset rajaavat nuorten osallistumismahdollisuuksia liikaa omien intressiensä kautta, voi se jopa heikentää nuorten intoa osallistua. Kunnissa ongelmia tuottaa esimerkiksi se, ettei nuorten osallistumista tukevaa toimintaa aina onnistuta yhdistämään kuntien kokonaisuuteen, ja osallistavat hankkeet jäävät irrallisiksi.

Osallistuminen on käsitteenä hankala, ja kunnissa siihen liittyviä tavoitteita voi olla vaikeaa siirtää käytäntöön. Kuitenkin osallistamisella voidaan myös onnistuneesti tukea nuorten mahdollisuuksia osallistua. Nuorten osallistumisen ymmärtäminen laajemmin kuin muodollisen osallistumisen kautta luo mahdollisuuden aidon osallistumisen toteutumiselle ja tekee toiminnasta nuorten kannalta mielekäästä. Nuorille toiminta, joka tarjoaa mahdollisuuksia vuorovaikutteiselle ja kykyjä kehittäväälle osallistumiselle, on tärkeää. Esimerkiksi nuorten osallistuessa kunnan järjestämään toimintaan, tulisi heille antaa mahdollisuuksia myös toiminnan sisällön suunnitteluun.

Nuorten osallistumistavoissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia, ja muodollisten osallistumistapojen lisäksi on tärkeää huomioida myös nuorten arkiset osallistumisympäristöt. Kuntien tulisikin osallistamisen yhteydessä huomioida selkeämmin osallistumisen monet muodot, jotta osallistamisen kautta syntynyt nuorten osallistuminen palvelisi paremmin sekä kuntien että nuorten tarpeita.

Avainsanat: Nuoret, osallistuminen, osallistaminen, osallistamispolitiikka, hallinta, kunnat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Nuorten osallistuminen	3
2.1	Osallistumisen määritelmä	3
2.2	Osallisuus pähkinänkuoressa	6
2.3	Osallistaminen ja hallinta	7
3	Nuoret ja osallistuminen kuntien osallistamispolitiikassa	10
3.1	Osallistuminen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistajana	10
3.2	Nuorten asema osallistujina	13
4	Omaehtoisuuden ja osallistamisen jännite	17
4.1	Osallistamisen tavoitteet ja käytännöt	17
4.2	Osallistamisen ongelmat	20
5	Johtopäätökset	24
	Lähteet	30
	Liite 1. Aineisto	33

1 Johdanto

Osallistumista yhteiskunnan toimintaan ja päätöksentekoon voidaan pitää tärkeänä yksilön oikeutena ja osallisuuden kasvattajana. Osallistuminen on myös nuorten oikeus, ja heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan onkin syntynyt turvaamaan globaalilla tasolla YK:n julistama yleissopimus lasten oikeuksista (60/1991), jonka artikla 12 takaa lapsille mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Lisäksi Suomessa muun muassa Nuorisolaki (1285/2016, 24 §) ja Kuntalaki (410/2015, 22 §, 26 §) velvoittavat huomioimaan nuorten näkökulman päätöksenteossa ja julkisesti järjestetyssä toiminnassa. Osallistumisen merkitys onkin laajasti arvostettu ja ymmärretty nuorten osallisuutta ja hyvinvointia tukeva tekijä niin globaalilla kuin paikallisella tasolla.

Osallisuusohjelmat, hyvinvointikertomukset ja erilaiset hankkeet pyrkivät vastaamaan lakien velvoitteisiin nuorten osallistumisen ja osallisuuden edistämisestä, mutta kuntien mahdollisuuksia tukea nuorten osallisuutta rajaavat taloudelliset resurssit ja strategiset tavoitteet. (Kuntaliitto 2021). Lisäksi nuoriin kohdistuu odotuksia ja huolta aikuisten ja yhteiskunnan toimesta. Osallisuuden ja hyvinvoinnin tukemisessa eivät siis aina vaikuta nuorten omat intressit. Nuoriin kohdistuva hallinta ja kontrolli voivat jatkua myös täysi-ikäisyyden jälkeen etenkin, jos yksilö ei toimi työelämän tai koulutuksen piirissä.

Osallistaminen on saavuttanut suuren suosion julkisen sektorin toimintatapana. Sen kaksijakoinen luonne, joka rakentuu niin hallinnasta kuin omaehtoisuuden ja kansalaisten aktiivisuuden korostamisesta, tekee siitä mielekkään tutkimusaiheen. Esimerkiksi nuorten heikko äänestysaktiivisuus on huolettanut eri yhteiskunnan toimijoita jo pitkään, mutta toisaalta nuoret ovat aktiivisia poliittisia vaikuttajia sosiaalisen median alustoilla (Kumpulainen & Husu 2020, 39).

Osallistumista ja osallistamista on tutkittu eri tieteenaloilla vuosituhannen vaihteen jälkeen runsaasti. Lähestymistavat ja menetelmät vaihtelevat eri tieteenaloilla ja tutkijasta riippuen, mutta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa korostuu erityisesti kiinnostus nuorten hyvinvointia ja osallisuutta tukevaan osallistumiseen, mikä luo taustan myös tälle tutkielmalle.

Teoreettisessa tutkielmassani kysyn, *millaisena nuorten osallistumisen mahdollisuudet näyttäytyvät Suomen kunnissa osallistamishankkeita ja osallistumisretoriikkaa käsittelevän*

tutkimuksen valossa. Aineistoni¹ koostuu kuudesta vuosien 2010–2020 välillä julkaistusta nuorten osallistumiseen liittyvästä artikkelista, jotka käsittelevät sekä nuorille suunnattuja hankkeita, joissa osallistuminen on keskiössä, että osallistumisretoriikkaa ja -suunnittelua. Tutkielman aineiston valintaa ohjasi erityisesti se, että artikkelit havainnollistavat sekä nuorten että kunnissa toimivien asiantuntijoiden ja ammattilaisten näkökulmia, ja lisäksi olen kiinnostunut tutkimaan eri tieteenalojen välittämää kuvaa nuorten osallistumisesta. Etsin artikkeleita Tampereen yliopiston kirjaston Andor-hakupalvelun ja Journal.fi-verkkosivun hakutoiminnon avulla ja käytin hakusanoja, kuten *nuoret, osallistuminen, osallisuus* ja *kunnat*, sekä näiden yhdistelmiä ja lyhenteitä.

Tarkastelen tutkielmassani, kuinka osallisuus ja osallistuminen artikkeleissa määritellään, ja millaisena nuorten asema kunnissa näyttäytyy. Lisäksi tutkin, miten hankkeiden, kuntien osallistumisretoriikan ja toiminnan suunnittelun kehyksessä osallistumiselle annetut tavoitteet mielletään ja onnistutaan siirtämään käytäntöön. Tarkastelen myös ongelmia, joita osallistamiseen liittyy. Monipuolisten ja monitieteistenkin tekstien tarkastelun kautta on mahdollista lisätä ymmärrystä nuorten osallistumisesta paikallistasolla ja antaa nuorten äänen kuulua paremmin maailmassa, jossa yhteiskunnalliset kriisit ja muutokset ovat arkipäivää.

Esittelen ja avaen ensin tutkielmani kannalta keskeiset käsitteet luvussa 2, mistä jatkan tarkastelemaan osallistumista ja nuorten asemaa kunnissa luvussa 3. Seuraavaksi luvussa 4 käsittelen kuntien nuorten osallistumiseen liittyviä tavoitteita ja niiden suhdetta kuntien käytäntöihin. Luvussa 4 tarkastelen myös nuorten osallistamiseen liittyviä ongelmia. Lopuksi luvussa 5 peilaan tutkielmassa tekemiäni havaintoja Roger Hartin (1992, 8–14 ;2008, 21–23) teoriaan ja pohdin tutkielmani antia nuorten osallistumisen tutkimukselle sekä sen rajoituksia ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

---

¹ Lista aineistona käytetyistä artikkeleista löytyy sivulta 33.

2 Nuorten osallistuminen

Tutkielma keskittyy nuoriin, joihin määritellään kuuluvan Nuorisolain (2016/1285, 3 §) mukaan kaikki alle 29-vuotiaat. Rajaan tutkielmani näkökulmaksi osallistumisen, jonka ymmärrän politiikkaan ja demokratiaan liittyvän osallistumisen lisäksi laajemmaksi toiminnaksi myös yksilön omilla ehdoilla yhteiskunnan eri kentillä. Osallistumista pidetään tärkeänä osana osallisuudelle, minkä vuoksi kunnat keskittyvätkin sen tukemiseen nuorille suunnatussa toiminnassa. Määrittelen seuraavaksi osallistumisen, osallisuuden, osallistamisen ja hallinnan käsitteet, jotka ovat tutkielmani kannalta keskeisiä.

2.1 Osallistumisen määritelmä

Osallistumisen käsitteeseen ymmärtämiseksi on tarkasteltava osallisuuden käsitettä. Osallisuus voidaan jakaa yhteisöön tai yhteiskuntaan kuulumiseen (*social inclusion*) ja osallistumiseen (*participation*), joista ensimmäinen tarkoittaa mahdollisuutta tai kykyä osallistua toimintaan yhteiskunnassa ja toinen todellista yhteiskunnassa toimimista. Osallistuminen on siis kuulumista aktiivisempaa. (Davis & Hill 2006, 1.) Akaan seuraavaksi osallistumisen käsitteen, ja siirryn osallisuuden käsitteen tarkempaan määrittelyyn seuraavassa alaluvussa.

Osallistumisella viitataan usein osallisuuden kokemuksiä vahvistavaan toimintaan, kuten nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2021) painottaa nuorten osallistumisessa esimerkiksi palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen osallistumista. Se korostaa lisäksi osallistumisen ja vaikuttamisen tiivistä yhteyttä kokonaisvaltaisen osallisuuden vahvistumiseen.

Osallistuminen voidaan nähdä myös osana Manfred Max-Neefin (1991) määritelmää yhdeksästä inhimilliseen kehitykseen liittyvästä tarpeesta, jotka Anna-Maria Isola kumppaneineen (ks. 2017, 10–12) on sisällyttänyt osallisuuden kehityksen määrittelyyn. Osallistuminen Max-Neefin mallissa ymmärretään olemisen, omistamisen, tekemisen ja vuorovaikutuksen kautta. Oleminen tarkoittaa muun muassa halukkuutta, päättäväisyyttä ja kunnioitusta osallistumiseen liittyen. Omistaminen tarkoittaa osallistumisen oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita, kun taas tekeminen mahdollisuutta mielipiteiden ilmaisuun ja

yhteistyöhön. Vuorovaikutus sen sijaan merkitsee osallistumisen vuorovaikutteisuutta muiden toimijoiden kanssa. (Em., 10–12.)

On lisäksi huomioitavaa, että osallisuuden käsite on suomeksi laajempi kuin sen englanninkieliset vastikkeet *participation* ja *social inclusion*. Keskusteluun liittyy myös vahvasti osattomuuden tai syrjäytymisen (*social exclusion*) käsitteet osallisuuden ja osallistumisen vastinparina, ja niillä tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö on ulkopuolinen esimerkiksi työelämästä. (Salminen ym. 2021, 82–83.) Osallistuminen voi siis jäädä käännettävänä johtuen myös piiloon osallisuuden käsitteen taakse, ja käsitteiden ymmärtämistavat voivat vaihdella toimijoiden kesken.

Lasten ja nuorten osallistumista tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon myös valtasuhteet ja oikeudet, jotka määrittelevät osallistumismahdollisuuksia. Lasten oikeuksien sopimus on yksi keskeisimmistä kyseisiä oikeuksia ja nuorten osallistumista tukevista kansainvälisistä sopimuksista, jonka tarkoitus on saada sen piiriin lukeutuvat maat huomioimaan päätöksissään nuorten mielipide. Sopimus kuitenkin korostaa lasten suojelua ja turvallisuutta, minkä vuoksi osallistumisen keskeinen tehtävä on lähinnä kasvattaa nuoret instituutioiden käytänteisiin. (Hart 1992, 6–7.)

Roger Hart (1992, 8–14; 2008, 21–23) esittää lasten ja nuorten osallistumisen portaikkona (*The Ladder of Participation*), jossa osallistuminen toteutuu eri tasoilla riippuen siitä, kuinka nuorten toiminta ja mielipiteet todella huomioidaan ja kuinka niihin vastataan. Teorian taustalla on Sherry Arnsteinin (1979) vastaava ajatus osallisuuden portaista (ks. Hart 1992, 9; 2008, 21–23). Teorian englanninkielisen nimen sisältämä ”*participation*” on usein käännetty suomeksi osallisuudeksi, mutta selvyys vuoksi käytän käsitettä osallistuminen, joka sopii paremmin tutkielmani kontekstiin.

Hartin (1992, 8–10) mukaan osallistumisen portaat rakentuvat kahdeksasta askelmasta, joista kolme ensimmäistä eivät tarjoa mahdollisuuksia aidolle osallistumiselle tai osallisuuden syntymiselle (*non-participation*). Heikointa osallistumista on se, kun nuoret eivät omaa tietoa toimintansa merkityksistä tai heitä johdetaan jopa harhaan (*manipulation*). Toiminta ei siis sisällä lainkaan itsenäisiä tai aitoja osallistumisen piirteitä. Toinen askelma kuvaa tilannetta, jossa nuorten osallistuminen tukee aikuisten määrittämiä päämääriä, eivätkä nuoret osallistumisestaan huolimatta ole kiinnostuneita tai tietoisia toiminnan tarkoituksista vaan

esimerkiksi tarjotuista ilmaisista tavaroista tai esityksistä (*decoration*). Kolmas heikon osallistumisen askel viittaa sen sijaan muodollisten syiden vuoksi tapahtuvaan osallistumiseen, mikä ei kuitenkaan todellisuudessa anna nuorille mahdollisuutta jakaa näkökulmiaan siten, että niillä olisi todellista merkitystä tehtäville päätöksille (*tokenism*).

Kolme alinta porrasta kuvaavat heikkoa osallistumista, ja niissä osallistuminen jää toteutumatta tai se on vain muodollista ilman syvempiä merkityksiä. Kuten Hart (1992, 9–10) esittää, nuoret voidaan ottaa mukaan esimerkiksi paneeleihin tai projekteihin, mutta heidän jakamiaan näkökulmia ei lopulta ymmärretä, arvosteta tai haluta ottaa huomioon päätöksenteossa. Heikkojen ja olemattomien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäksi osallistumisen portaat tunnistavat myös todellisen osallistumisen eri muodot (*Degrees of Participation*).

Aitoa osallistumista on Hartin (1992, 11) mukaan vähäisimmillään se, että nuoria informoidaan osallistumisensa merkityksistä, vaikkei heille annetuilla osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksilla olisi vaikutusta käytäntöihin tai päätöksentekoon (*assigned but informed*). Nuoret siis ymmärtävät toiminnan tavoitteet, johon osallistuvat, minkä lisäksi he tietävät toimijat, jotka päättävät ja määrittelevät nuorten osallistumisen kehykset. He myös tunnistavat osallistumisensa olevan tärkeää ja ilmoittautuvat mukaan toimintoihin vasta kuultuaan ja ymmärrettyään toiminnan sisällöt. Neljäs askelma sisältää siis aidon osallistumisen lähtökohdat.

Viides askelma kuvaa tilannetta, jossa nuoret otetaan mukaan toimintaan, ja he ymmärtävät osallistumisensa merkitykset, mutta aikuiset ovat kuitenkin toiminnan keskiössä aloitteen- ja päätöksentekijöinä (*consulted and informed*). Nuoret toimivat siis ikään kuin asiantuntijoina, joiden mielipiteistä ollaan kiinnostuneita. Kuudentena portaikossa on tilanne, jossa nuoret omaavat jo hyvät mahdollisuudet aidon osallistumisen syntymiselle, sillä heidät otetaan mukaan lopulliseen päätöksentekoon, vaikka aloitteentekijänä olisivat edelleen aikuiset (*adult-initiated shared decisions with children*). (Em., 12.)

Seitsemäs askelma kuvaa toimintaa, joka on oma-aloitteista, mutta mahdollisuus tukeen ja ohjaukseen aikuisilta kuitenkin on saatavilla (*child-initiated and directed*). Nuorten oma-aloitteisiin osallistumisaloitteisiin vastaaminen voi olla kuitenkin aikuisille hankalaa, sillä ohjaajan roolista on hankala irrottautua. (Em., 14.) Parhaimmillaan ja aidoimmillaan

osallistuminen on kahdeksannella askelmalla. Se on yhteistoimintaa aikuisten ja nuorten kesken, missä toimijat ovat tasavertaisia (*child-initiated, shared decisions with adults*). Nuoret siis ottavat oma-aloitteiseen toimintaansa mukaan myös aikuiset, mikä vaatii ammattitaitoa myös nuorten parissa työskenteleviltä. Ylimmän portaan kaltaiset tilanteet ovat kuitenkin harvinaisempia, sillä sellaisten aikuisten puuttuminen, jotka pystyvät lukemaan hienovaraisia viestejä nuorten osallistumishalusta, heikentää mahdollisuuksia aidolle osallistumiselle. (Em., 14.)

Osallistumisella tarkoitetaan siis aktiivista osallisuutta yhteiskunnassa, ja se perustuu puhtaimmillaan yksilön omaehtoiseen toimintaan ja intresseihin. Perinteisessä muodossaan osallistuminen kytkeytyy Suomessa demokratiaan ja sen toteutumiseen, kun yksilöt ottavat osaa intressiensä ohjaamina erinäisiin poliittisiin kamppailuihin. Osallistumisen taustalla vaikuttaa kuitenkin aina vähintään symbolinen valta, joka ohjaa osallistumista kategorisointien kautta. (Siisiäinen 2010, 10–12.) Nuoret voivat esimerkiksi osallistua kuntien nuorisotoimintaan, mutta osallistumisen muodot ovat usein valmiiksi rajattuja, ja ne sisältävät oletuksia perustuen yhteiskunnassa yleisiin luokitteluihin, joihin osallistujat kuuluvat. Osallistuminen on siis mahdollista ymmärtää monien erilaisten määritelmien kautta, mutta selvää on, että sen merkitykset ja myönteiset vaikutukset ovat yhteiskunnassa laajasti ja yleisesti ymmärrettyjä ja arvostettuja.

2.2 Osallisuus pähkinäkuoressa

Osallistuminen liitetään lähes aina osallisuuden käsitteeseen, joka on käsitteenä suomalainen erikoisuus. Myös Roger Hartin (1992, 8–10) portaikkoteoriassa viitataan osallisuuteen, joka on osallistumista laajempi käsite. Vaikka tarkastelen tutkielmassani nuoria kuntien viitekehyksessä osallistumisen näkökulmasta, osallisuuden ja osallistumisen suhde on tärkeää avata.

Osallisuus on käsitteenä hyvin laaja, eikä sillä ole yksiselitteistä määritelmää. Usein se kuitenkin ymmärretään ulottuvuuksien tai tasojen kautta. Esimerkiksi Jarkko Salminen kumppaneineen (2021, 85–87) on määritellyt Osallisuuden kehät -mallin, jossa osallisuus määrittyy kolmen kehän kautta: sosiaaliset suhteet, kohtaamisen instituutiot ja yhteiskunnan jäsenyys. Mallissa osallisuus ymmärretään siis yksilön ympärille useina kehinä muodostuvana, mikro- meso- ja makrotaso -tyyppisenä jaotteluna, jossa niin läheisillä ihmissuhteilla,

instituutioiden tarjoamilla palveluilla ja harrastamismahdollisuuksilla kuin laajemmin työmarkkinoilla ja myös politiikkaan osallistumisella on tärkeä rooli kokonaisuuden kannalta.

Myös Isola kumppaneineen (2017, 23) määrittelee osallisuuden kolmen tason kautta, jotka voivat olla keskenään sisäkkäisiä ja muodostavat aaltoilevan kokonaisuuden yksilön elämässä. Kolmesta tasosta ensimmäinen on osallisuus omaan elämään, toinen lähiympäristöön linkittyviin vaikuttamisprosesseihin liittyvä osallisuus ja viimeinen paikallinen osallisuus, joka kokoaa yhteen lähinnä vuorovaikutussuhteiden tarjoamia merkityksellisyyteen, arvokkuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyviä tekijöitä.

Molemmat jaottelut tarjoavat näkökulman osallisuuden määrittelyyn. Rajaan kuitenkin tutkielmassani osallistumisen käsitteen keskiöön osallisuuden sijaan, sillä osallisuuden laajempi tarkastelu ei ole mahdollista kandidaatintutkielman kontekstissa. Myös kuntien on nuorille tarjotuissa toiminnoissaan helpompi keskittyä osallistumisen tukemiseen kuin kokonaisvaltaisen osallisuuden lisäämiseen. On kuitenkin syytä muistaa, että osallistumisen tuloksena voi kuitenkin syntyä osallisuutta. Kuntien osallisuustyössä huomioitavaa on myös osallisuuden käsitteen monimerkityksellisyys, sillä osallistumisen lisäämisellä tarkoitetaan usein osallisuuden vahvistamista, mikä nousee esiin myös tutkielman aineistosta.

2.3 Osallistaminen ja hallinta

Osallistamisella tarkoitetaan hallintovetoista osallistumista, jossa kohteiden omaehtoisuus ei osallistumisesta poiketen ole keskiössä, vaan osallistumisen syynä ovat toimijoiden ulkopuoliset tekijät, kuten julkishallinto osallisuuteen kytkeytyvine tavoitteineen. Hallintovetoista osallistamista kutsutaankin osallistamispolitiikaksi. (Meriluoto & Litmanen 2019, 7–8.) Vaikka osallistaminen on osa aktiivista osallisuutta, sen taustalla vaikuttaa toimijasta itsestään ulkopuolisten tahojen intressit, joiden alaisuuteen osallistamisen kohde suostuu mahdollisista erimielisyyksistä huolimatta (Siisiäinen 2010, 11–12). Toiminta ei siis ole täysin omaehtoista.

Osallistamispolitiikka on erityisesti vuosituhannen vaihteen jälkeen lisääntynyt julkishallinnon toimintatavoissa, mikä perustuu erityisesti EU:n ja OECD:n julkaisemiin raportteihin, jotka Suomessa tarjosivat ratkaisuja erityisesti huoleen demokratiavajeesta. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma toimi vuosina 2003–2007 osallistavan toimintavan

toimeenpanijana, ja sen vanavedessä Suomessa ilmestyi useita dokumentteja ja indikaattoreita osallistavan toimintatavan kehittymisen seurantaan. (Meriluoto & Litmanen 2019, 9–12.) Ei ole siis ihme, että myös nuoriin keskittyvät osallistavat toimenpiteet ovat viimeisten vuosikymmenien aikana lisääntyneet.

Osallistamisella on kolme keskeistä tavoitetta, joista ensimmäinen on osallisuuden tunteen kasvattaminen yhteiskunnassa, erityisesti marginaaliryhmiin kohdistuen. Toiseksi sillä pyritään lisäämään julkisissa instituutioissa tietoa siitä, millaiset palvelut ja poliittiset päätökset ovat tehokkaita ja mielekkäitä yhteiskunnan jäsenille. Kolmanneksi osallistamisella pyritään madaltamaan kuilua hallinnon ja kansalaisten välillä sekä legitimoimaan hallinnon päätökset. (Em., 14.)

Nuoriin kohdistuu myös paljon hallintaa, joka kuuluu läheisesti osaksi osallistamispolitiikkaa. Hallintaa voidaan tarkastella hallinnan analytiikan tutkimusperinteen kautta, jonka avulla vallankäyttöä pyritään ymmärtämään jäsentämällä sitä käsitteiden ja muiden välineiden avulla. Valta ja vallankäyttö tarkoittavat vaikuttamista toiseen toimijaan, ja vallankäytön kohde menettää tällöin osan toimintamahdollisuuksistaan. (Kaisto & Pyykkönen 2015, 7–10.) Esimerkiksi kunnat voivat vallan kautta vaikuttaa nuoriin ja pyrkiä lisäämään heidän osallistumistaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon. Osallistamispolitiikkaan liittyy siis hallinnaksi luettavia tekijöitä, kuten yhteiskunnallisen aktiivisuuden lisääminen. Vaikka hallintaa kohdistuu erityisesti niihin nuoriin, jotka jo ovat yhteiskunnallisesti marginaalisessa asemassa, voidaan riskien ennaltaehkäisyä nähdä koskevan kaikkia nuoria.

Hallinnan analytiikassa, joka perustuu erityisesti Michel Foucault'n (1926–1984) ajatteluun ja valtakäsityksiin, valta ymmärretään dynaamisena voimana, joka ei paikannu tarkasti tiettyjen toimijoiden käsiin, vaan se on osa kaikkea vuorovaikutusta (Kaisto & Pyykkönen 2015, 7–10). Jani Kaisto ja Miikka Pyykkönen (ks. 2015, 11) viittaavat hallintaa kuvaillessaan Foucault'n lisäksi useisiin muihin valtatutkijoihin, kuten Mitchell Deaniin (2007) ja Nikolas Roseen (1999), joiden mukaan hallinnalla pyritään ohjaamaan johdonmukaisesti hallinnan kohdetta haluttuun päämäärään. Ollakseen tehokasta hallinnan tulisi olla lisäksi yksilöivää eli sisältää vastuuta, jonka hallinnan kohteet mieltävät kuuluvaksi rooliinsa esimerkiksi kuluttajana tai kansalaisena.

Nuoriin kohdistuvasta hallinnasta on Suomessa julkaistu teos *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta* (Satka & Alanen & Harrikari & Pekkarinen 2011), jossa kuvataan erityisesti 2000-luvulla nousutta keskustelua esimerkiksi riskeistä, varhaisesta puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä sekä kontrollista, joiden avulla nuorten turvallisuutta ja kasvua kunnolliseksi kansalaiseksi tuetaan. Esimerkiksi Mirja Satka (2011, 80–83) esittää kirjassa, että sosiaalityössä käytetyillä puuttumiskäytännöillä pyritään ohjaamaan nuorten ja heidän vanhempiansa itesääätelyä sekä vastuun ja moraalien kehitystä. Ennakoivan otteen tarkoitus on siis ehkäistä mahdollisia nuorten myöhemmin elämässään aiheuttamia ongelmia yhteiskunnalle ja itselleen.

Kunnissa on myös 2000-luvun alussa käyty keskustelua esimerkiksi julkisten kotiintuloaikojen asettamisesta kunnissa, mitä ilmiönä voidaan pitää nuoria toiseuttavana. Yhteisestä ympäristöstä ja yhteisöstä ulos sulkeminen luo nuorista poikkeavan ryhmän, jota kontrolloimalla voidaan saavuttaa nuorten oman turvallisuuden lisäksi laajempaa yhteiskunnallista turvallisuutta erilaisia riskejä ehkäisemällä. (Harrikari & Pekkarinen 2011, 95–102.) Nuorten osallistumista yhteiskunnan toimintoihin ei keskusteluissa olla siis pidetty merkittävänä, ja sillä on nähty olevan jopa kielteisiä vaikutuksia muille toimijoille.

3 Nuoret ja osallistuminen kuntien osallistamispolitiikassa

Nuorten arjessa heitä lähellä olevat erilaiset julkiset palvelut ja toimintaympäristöt, kuten koulu, tarjoavat tärkeitä osallistumismahdollisuuksia. Kunnissa lait ja käytännöt määrittelevät sen, minkä ikäiset nuoret huomioidaan eri palveluissa. Myös nuorten elämäntilanne ja tausta vaikuttavat heidän asemaansa kunnallisten palveluiden kentällä. Seuraavaksi tarkastelenkin aineistoni valossa, miten osallistumisen käsite kunnissa ymmärretään, ja millainen on nuorten asema kuntien osallistamispolitiikassa, osallistumiseen liittyvässä suunnittelussa ja osallistumisretoriikassa.

Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi ovat siirtymässä hyvinvointialueiden alaisuuteen vuoden 2023 alussa (Valtioneuvosto 2022), mikä tulee muuttamaan merkittävästi kuntien roolia. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaan kunnat ovat kuitenkin edelleen velvollisia turvaamaan kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa, mistä voidaan pitää esimerkkeinä hyvinvointisuunnitelmien laatimista ja eri väestöryhmien huomioimista päätöksenteossa (612/2021, 6 §). Tulevista muutoksista huolimatta on syytä myös tulevaisuudessa muistaa kuntien tekemä aikaisempi nuorten osallistumiseen liittyvä työ, jota tutkielman aineistossakin käsitellään.

3.1 Osallistuminen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistajana

Nuorten osallistumiseen liittyvässä viimeaikaisessa tutkimuksessa ja kuntien toiminnassa keskiössä on usein nuorten osallisuuden tunteen ja hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvoinnilla viitataan yleisesti Erik Allardtin (1993) ajatuksiin hyvinvoinnista kolmen osa-alueen kautta rakentuvana: elintaso (*having*), sosiaalinen elämä (*loving*) ja itsensä toteuttaminen (*being*). Kuitenkin julkisten instituutioiden tarjoamat osallistumismahdollisuudet ovat lähtökohdiltaan rajattuja ja suuntaavat nuoriin hallintaa ylhäältäpäin, ja osallistuminen ymmärretään varsin kapeasti niiden piirissä.

Osallistumiseen liittyvässä kuntien toimijoiden retoriikassa osallistumisen merkitystä osallisuudelle ja hyvinvoinnille korostetaan, mutta nuorten ääni jää heikoksi (Bäcklund & Kallio 2014, 48). Osallistuminen näyttäytyykin usein vain tavoitteissa, ja sen tukeminen ja lisääminen jää käytännössä hallinnon ja palveluiden kehittämisen varjoon (Määttä 2010, 250–251). Kunnissa kuitenkin toteutetaan paljon kyselyitä ja tutkimuksia nuorten osallisuuden

kokemusten ja elinolojen parantamiseksi, mutta lopulliseen suunnitteluun nuorille ei anneta tilaa, jottei turhia odotuksia osallistumisen vaikutuksista syntyisi (Määttä 2010, 252).

Esimerkiksi kuntien ohjelmatyössä nuorten osallistumisen ja laajemmin myös nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen voivat jäädä toissijaisiksi, kun niiden sijasta keskiöön nousee viranhaltijatyön ja nuorten palvelujen tehostaminen. On huomattu, että erilaisten strategioiden mukaan toimivat viranhaltijat keskittyvät toiminnassaan enemmän seikkoihin, jotka ovat heitä lähellä työssään. (Määttä 2010, 250–251). Nuorten osallistuminen jää siis varjoon, eivätkä nuorille suunnatut palvelut toteuta onnistuneesti lakisääteisiä tehtäviään ja edistä nuorten myönteisiä tunteita ja kokemuksia tai todellisia vaikutusmahdollisuuksiakaan. Toisaalta tehostamiseen keskittyessään viranhaltijoiden toimintaa ohjaa osallistumis- ja osallisuustavoitteiden lisäksi myös resurssien puute, vastuunjaon ongelmat ja muut ohjauksen ja hallintajärjestelmän muutosten aiheuttamat haasteet (em., 244–246).

Osallistuminen voi jäädä näkemättä myös nuorilta itseltään, jos he mieltävät osallistumisen käsitteen ja siihen lukeutuvan toiminnan aikuisten rajaamilla tavoilla. Erityisesti marginaalisessa yhteiskunnallisessa asemassa elävien nuorten käsitykset omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja taidoista osallistua poliittiseen päätöksentekoon ovat usein heikot (Häikiö & Snellman 2017, 120, 124). Se on osaltaan syy myös sille, miksi nuoret kokevat esimerkiksi työvoimapalveluiden ohjauksen ongelmalliseksi: tarjottu tuki ja apu eivät vastaa työelämässä vaadittavien taitojen ja tietojen kehittymiseen, vaan kohtaamisessa korostuu oletus marginaalisessa asemassa olevien nuorten haasteista työn tai koulutuksen piiriin pyrkimisessä (em., 130).

Kirsi Purhonen, Jaana Poikolainen, Suvi Pylvänen ja Valdemar Kallunki (2020) tarkastelevat tutkimuksessaan pelillisyyttä, pelillisiä prosesseja ja nuorten asemaa niitä hyödyntävissä suunnitteluhankkeissa. Pelillisyydelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta se voi hyödyntää esimerkiksi palkintoja ja myönteistä palautetta nuorten innostamiseksi ja sisäisen motivaation synnyttämiseksi (em., 92–93). Osallistamiseen yhdistettynä voikin ajatella, että se tarjoaa myös omaehtoisuudelle tilaa, jos nuoret pääsevät sen kautta osallistumaan mielekkäillä tavoilla.

Onnistunut osallisuus näyttäytyy Purhosen ja kumppaneiden (2020, 99–105) pelillisten hankkeiden pohjalta tehdystä jaottelusta kolmen ulottuvuuden kautta: autonomia ja

omaehtoisuus, kompetenssi ja yhteistoiminnallisuus sekä yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä ja vaikuttamismahdollisuus. Jaottelun tarkoituksena on selventää osallisuuden vahvistumiseen liittyviä tekijöitä. Nuorten osallistuessa pelillisiin hankkeisiin heidän kompetenssinsa eli kykynsä ratkaista haasteita kehittyy erityisesti yhteistoiminnallisissa prosesseissa. Autonomia toteutuu hankkeissa, kun nuori saa vaikuttaa osallistumisen muotoihin ja toiminnan sisältöihin. Kolmanneksi yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu, kun nuoret pyrkivät yhteisiin tavoitteisiin ja kokevat panoksensa ryhmän toiminnan edistymisessä merkitykselliseksi. Purhosen ja kumppaneiden (em., 99–105) ulottuvuuksissa nuorten osallistuminen siis näyttäytyy toiminnallisena, omaehtoisuutta ja vuorovaikutusta korostavana.

Toinen myönteisen näkökulman nuorten osallistamiseen liittyen tarjoaa Kaisu Kumpulaisen ja Hanna-Mari Husun (2020) artikkeli, joka käsittelee nuorten osallistumista kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnan kentällä. Heidän mukaansa osallistuminen sellaisen toiminnan kautta, jossa nuorilla on mahdollisuus pelkän kulttuurin kuluttamisen sijaan osallistua sen tuottamiseen, synnyttää myönteisiä vaikutuksia nuorten osallisuudelle ja lisäksi myös laajemmalle yhteiskunnalliselle osallistumiselle (em., 40). Kulttuuriin liittyvä toiminta luo pelillisten hankkeiden tavoin osallistumisen alustoja, joissa ylhäältäpäin tapahtuvan ohjauksen sijaan korostuu nuorten omaehtoisempi toiminta, todellinen kiinnostus aiheeseen ja vaikutusmahdollisuudet.

Kumpulaisen ja Husun (em., 32–40) jaottelu osallistumisen kulttuuriseen, taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen auttaa selkeyttämään osallisuuteen ja osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, mutta samalla se huomioi osa-alueiden päällekkäisyydet. Jaottelu perustuu osallistumisen tarkasteluun kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnan kautta, mutta se kuvastaa silti hyvin osallistumisen monia tasoja ja merkityksiä nuorille. Osallistumiseen liittyy kulttuurisen ulottuvuuden kautta tarkasteltuna toiminta, jonka kautta nuoret toteuttavat itseään, oppivat uutta ja kehittyvät. Taloudellinen ulottuvuus kuvaa pääomia, niin aineettomia kuin materiaalisia, jotka mahdollistavat osallistumisen toimintaan. Työelämään osallistumista tukevia tietoja ja taitoja onkin keskeistä pyrkiä kehittämään, kun nuorille tarjotaan osallistumismahdollisuuksia. Poliittinen ulottuvuus kuvaa vaikutusmahdollisuuksia ja nuorten äänen kuulumista yhteiskunnassa. Lopuksi sosiaalisella ulottuvuudella jaottelussa

tarkoitetaan kaikkea vuorovaikutteista toimintaa, jotka kehittävät niin nuorten vuorovaikutustaitoja, itsetuntemusta kuin tunnetta yhteenkuuluvuudesta.

Tuoreen näkökulman osallistumisesta ovat esittäneet myös Titus Hjelm, Minttu Tikka, Leena Suurpää ja Johanna Sumiala (2014) tarkastellessaan sitä mediassa ja fyysisessä tilassa päällekkäin tapahtuvana toimintana, joka pitää sisällään niin sosiaalisia kuin diskursiivisia määrittelykamppailuja. Osallistuminen ei ole vain muodollisiin, instituutioiden tarjoamiin osallistumismahdollisuuksiin liittymistä, vaan sitä tapahtuu nuorille arkisissa ympäristöissä ja myös verkkovälitteisesti (em., 51–53). Nuorten yhtäaikainen toiminta niin kaupunkitilassa kuin uusien teknologioiden tarjoamilla alustoilla voi saada poliittisia tavoitteita, mihin liittyen osallistumista ja siihen liittyvää politiikkaa tulisi tarkastella arjen politiikkana (em., 58).

Vastaavan havainnon nostivat esiin Häikiö ja Snellman (2017, 119–120) painottaessaan, ettei institutionaaliset osallistumistavat ole valtaosalle nuorista helposti omaksuttavia, ja että nuorten osallistumista tulisi tarkastella laajemmin muillakin toimintakentillä. Nuorten arkisissa toiminnoissa ilmenevä poliittisuus siis haastaa perinteiset muodolliset julkisten instituutioiden tarjoamat tavat osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Kun kunnissa nuorille kohdistetussa toiminnassa ymmärretään osallistuminen laajemmin sisällyttäen sen määritelmään myös muodollisten osallistumismahdollisuuksien ulkopuoliset tavat olla aktiivisia ja osallistua, voi myös muodolliset osallistumistavat kehittyä helpommin lähestyttäviksi ja avoimemmiksi. Osallistamishankkeissa onkin jo onnistuttu painottamaan nuorten omaehtoisuutta ja kehittymismahdollisuuksia mielekkäissä toiminnoissa. Kuntien tulisi kuitenkin tehdä entistä määrätietoisemmin töitä osallistumisen käsitteen mieltämiseksi ja toiminnan järjestämiseksi nuorten näkökulma paremmin huomioiden.

3.2 Nuorten asema osallistujina

Nuorten asema näyttäytyy kahtiajakoisena julkisen sektorin osallistamishankkeita ja osallistumisretoriikkaa tarkasteltaessa. Toisaalta nuorten asema tasavertaisina kumppaneina palveluiden, hankkeiden ja muiden toimintojen järjestämisessä ja suunnittelussa ymmärretään, mutta nuorten todellista kuuntelemista myös vältellään. Pelkona usein on, ettei nuorille syntyisi liian suuria odotuksia osallistumisensa vaikutuksista yhteiskunnassa. (Määttä 2010, 252, 254.)

Nuorten monimuotoinen osallistuminen ymmärretään usein osallistamishankkeissa, mikä nousee esiin kritiikkinä yksipuoliselle tavalle nähdä osallistuminen muodollisena ja instituutiovetoisena toimintana (Kumpulainen & Husu 2020, 41). Kun on tutkittu marginaalisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten osallistumista, on huomattu kulttuuristen resurssien merkitys osallistumiselle, muodollisten osallistumismahdollisuuksien rajoitteet sekä näiden mahdollisuuksien eriarvoistavat mekanismit (Häikiö & Snellman 2017). Häikiö ja Snellman (2017, 120–121) mukailevat Pierre Bourdieun (1986) ajattelua kirjoittaessaan kulttuurisista resursseista, joilla he tarkoittavat sellaisia tietoja, taitoja ja symboleita, joita nuori tarvitsee osallistuakseen yhteiskunnan tarjoamiin muodollisiin osallistumisvaihtoehtoihin. Nuoren on siis sisäistettävä sellaiset toimintatavat, jotka ovat yhteiskunnassa hyväksytyjä, ja joiden avulla selviytyminen työelämässä tai koulutuksen piirissä on mahdollista. Myös tuen ja avun hakemiseen liittyvät tiedot ja taidot voivat olla kulttuurisia resursseja.

Kulttuuriset resurssit voivat kuitenkin kehittyä myös nuoren lähiympäristössä niin, että ovat ristiriitaisia muun yhteiskunnan arvojen ja osallistumiskäsitysten kanssa, mikä voi johtaa esimerkiksi siihen, että nuori liittyy osaksi rikollista toimintaan. (Häikiö & Snellman 2017, 120–122.) Marginaalisessa yhteiskunnallisessa asemassa elävien nuorten tutkimuksessa ja osallistamisessa keskitytäänkin siihen, ettei epäsuotuisia kulttuurisia resursseja yhteiskunnan kannalta syntyisi. Hallinnasta huolimatta marginaalinuoriin kohdistetussa osallistamispolitiikassa kuitenkin huomioidaan osallistumisen moninaisuus ja ymmärretään sosiaalisten verkostojen merkitys ja se, kuinka tärkeitä lähiympäristöt ovat nuorten osallistumiselle (em., 132–133).

Myös pelillisissä hankkeissa sekä kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaa hyödyntävässä osallistamisessa nuorten aktiivisuus ja osallistuminen ymmärretään laajemmin kuin muodollisten osallistumismahdollisuuksien kautta. Kulttuuritoiminta nähdään nuorten kanssa työskennellessä toimivaksi keinoksi lisätä intoa laajempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen, mutta samalla se tukee nuorten myönteisten kokemusten syntymistä omasta toiminnastaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Kulttuuritoiminnan parissa osallistumisen monet tasot myös konkretisoituvat, ja tärkeää onkin ymmärtää, että nuorissa osallistumisen seurauksena tapahtuvat ja ilmenevät myönteiset muutokset ja kokemukset voivat olla ulkopuolisen silmissä hyvinkin pieniä (Kumpulainen & Husu 2020, 40.) Kun nuorille tarjotaan

omaehtoisempia osallistumismahdollisuuksia, yksilökeskeinen tarkastelu ja osallistumisen laaja ymmärtäminen on tärkeää, jotta toiminnan todellisia vaikutuksia on mahdollista arvioida.

Kuten kulttuuritoiminnassa, pelillisissä hankkeissa yhteistoiminnan ja -suunnittelun kautta nuorten osallistuminen saa useita tasoja, joiden kautta osallistuminen ja myös tunne osallisuudesta kehittyy. Purhosen ja kumppaneiden (2020, 91–92) artikkelissa kannustetaan siihen, että nuorille annetaan tilaa osallistumisen yhteydessä esittää myös eroavia näkemyksiä toiminnasta ja sen kehittämisestä. Kirjoittajat huomauttavat lisäksi osallistumisen vaikutusten yksilökohtaisista eroista nuorten kokonaisvaltaiselle osallisuudelle, minkä vuoksi on erityisen tärkeää luoda hankkeista ja muista julkisen sektorin nuorille tarjotuista palveluista käyttäjiensä näköisiä (em., 91–92). Pelillisten hankkeiden yhteydessäkään nuorten asema ei siis jää alisteiseksi viranhaltijoiden tai muiden alan ammattilaisten työlle eikä myöskään kunnallisista strategioista kumpuavien tehokkuustavoitteiden alaiseksi. Monet tutkimukset ja hankkeetkin siis korostavat nuorten vahvaa huomioimista ja aktiiviseen toimintaan kannustamista.

Nuorten aseman ongelmallisuus näyttäytyy kuitenkin Hjelmin ja kumppaneiden artikkelissa (2014, 51–52), jossa he käsittävät nuoret toimijoiksi, jotka yhteiskunnassa nähdään niin ongelmana kuin myönteisenä muutoksia aikaansaavana voimana. Nuorten asemaa yhteiskunnan toimintaan osallistujina voi olla myös hankala ymmärtää, kun osallistuminen on levinnyt virtuaaliseksi, ja nuoret määrittelevät elämismaailmaansa verkossa toimiessaan (em., 54). Nuoret siis kantavat ristiriitojen viittaa, kun heiltä odotetaan uudistuksia mutta samaan aikaan kasvamista instituutioiden valmiisiin osallistumismuotteihin. Osallistumisen tapahtuessa uusia reittejä pitkin, voi se näyttäytyä yhteiskunnassa usein siis myös ongelmallisena.

Nuoret huomioivista osallistamiskäytännöistä huolimatta edelleen esiintyy myös nuorten näkökulmat sivuuttavaa puhetta ja toimintaa. Kuntien hyvinvointisuunnittelua tutkineen Mirja Määtän (2010, 250–252) mukaan viranhaltijat eivät aina koe omaavansa mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnallaan nuorten elinoloihin eikä osallistamisella haluta herättää nuorissa liikaa toiveita, mikä usein kääntää kuntien innon kehittämään vain viranomaistoimintaan ja palveluita nuorten osallistumisen ja elinolojen sijasta. Määtän (2010,

253) mukaan nuorten näkeminen lähinnä asiakkaina palvelujen kautta myös heikentää todellisia mahdollisuuksia lisätä nuorten osallisuutta. Niin valtakunnallisen tason kuin moniammatillisten verkostojen ohjatussa kuntien ohjelmatyötä nuorien ottaminen mukaan suunnitteluun koetaan hankalaksi.

Nuorten asema näyttäytyy hankalana myös Pia Bäcklundin ja Kirsi Pauliina Kallion (2012) artikkelissa, jossa he käsittelevät tavoitteiden ja käytäntöjen ongelmallista suhdetta osallistamiseen liittyen. Nuoret huomioidaan kyllä strategioissa ja osallistumista käsittelevässä retoriikassa, mutta osallistumisen tai osallisuuden käsitteitä merkityksineen ei usein ymmärretä, joten niiden siirtäminen käytäntöön on haastavaa (em., 48–50). Tilanne aiheuttaa sen, että nuoret jäävät päättäjille hyvin etäisiksi ja toiminnan vaikutukset piiloon tavoitteiden taakse.

Toisaalta on huomioitavaa, että niin Määtän (2010) kuin Bäcklundin ja Kallion (2012) artikkelit on kirjoitettu 2010-luvun alkupuolella. 2020-lukua lähestyttäessä osallistumista on ryhdytty useissa tutkimuksissa käsittelemään monitasoisempaan ilmiönä, ja nuorten toiminnalle ja omaehtoisuudelle on annettu hankkeissa ja ohjelmissa tilaa. Strategioiden sisältämien tavoitteiden siirtämisessä käytäntöön voi kuitenkin edelleen olla ongelmia, mutta useiden tutkimusten välittämä kuva nuorten, viranhaltijoiden ja tutkijoiden välisten muurien madaltumisesta on viesti nuorten tasavertaisemman kohtaamisen lisääntymisestä kunnallisissa palveluissa.

4 Omaehtoisuuden ja osallistamisen jännite

Vuosituhanen vaihteesta alkanut osallistamisen käänne ja lisääntynyt deliberaatio, johon se perustuu, painottavat kansalaisten näkökulmaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Näillä keinoin pyritään vahvistamaan demokratian toteutumista ja ehkäisemään huolta herättänyttä demokratiavajetta. Deliberatiivinen demokratiaihanne merkitseekin mahdollisimman laajaa ja tasavertaista toimijoiden osallistumista yhteisten päätösten tekemiseen. (Meriluoto & Litmanen 2019, 15–16.) Toisaalta kritiikki, jota deliberaatio on saanut, korostaa sen hallinnallistumista. Osallistaminen on siis mahdollista nähdä hallinnan välineenä, joka vapautta tarjoamalla ohjaa ja muokkaa kohteitaan. Deliberaatiota voidaan siis hyödyntää hallinnossa ennalta määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi, sillä vastuu niiden saavuttamisesta siirtyy hallinnan kohteille. (Siisiäinen 2019, 113–122.)

Vaikka osallistamiseen liittyy myös vastuukysymyksiä ja hallinnon legitimoitua, voidaan nuoriin kohdistuvaa osallistamista ja siihen liittyviä innovaatioita pitää mielekkäinä tarkasteluni perusteella myös tulevaisuudessa. Ne avaavat mahdollisuuden järjestää julkisia palveluja ja toimintaa, jotka ovat vapaamuotoisempia kuin perinteiset muodolliset osallistumisareenat, kuten kunnallispolitiikkaan osallistuminen ja vaaleissa äänestämisen. Tarkastelen seuraavaksi nuorten osallistamiseen liittyvien tavoitteiden ja käytäntöjen suhdetta sekä kritiikkiä, jota osallistaminen on saanut tutkimuksen aineistossa.

4.1 Osallistamisen tavoitteet ja käytännöt

Nuorten osallistamiseen liittyen on tärkeää tarkastella tavoitteiden ja käytännön suhdetta. Osallistumisella pyritään usein lisäämään osallisuutta ja hyvinvointia, mutta onnistutaanko siinä. Viranhaltijat ovat kuntatasolla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa osallistamispolitiikkaa, jolla pyritään toteuttamaan lakeihin ja säädöksiin kirjattuja velvoitteita, mutta monien toimijoiden ja ohjeiden johdosta kokonaisuudesta muodostuu kuitenkin hyvin monimutkainen. Se voi heikentää nuorten mahdollisuuksia osallistumiselle ja tavoitteiden toteutumista.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämisen rinnalla kuntien osallistaminen sisältää myös esimerkiksi kasvatukseen ja yhteisöllisyyteen liittyviä tavoitteita. Esimerkiksi kasvaminen aktiiviseksi kansalaiseksi ja työelämään osallistuminen ovat yhteiskunnan kannalta tärkeää

osallistumisen toteutumista. Aktiivisella kansalaisuudella, vaikkei se ole käsitteenä selkeärajanen, tarkoitetaan yleisesti yhteisöllisissä puitteissa tapahtuvaa osallistumista ja toimintaa, jotka voivat ilmetä esimerkiksi politiikan tai työelämän piirissä (Harju 2004, 18–23). Ajatus aktiivisesta kansalaisesta palvelee erityisesti yhteiskuntaa laajemmin, sillä sen kautta vastuutetaan yksilöitä ja lisätään oma-aloitteisuutta yhteisen hyvän edistämiseksi.

Osallistumisretoriikassakin kasvattaminen kansalaiseksi on keskeisessä roolissa. Kansalaiseksi kasvattamisella erityisesti kouluissa on tärkeä demokratian toteutumiseen liittyvä tavoite, sillä lapset ja nuoret saavat sen kautta valmiuksia yhteiskuntaan osallistumiseen. (Bäcklund & Kallio 2021, 46–47.) Nuorten käyttäytymiseen ja ajatteluun voidaan siis vaikuttaa paitsi kulttuuritoiminnan kautta myös perinteisemmällä opetusmenetelmillä, joilla tietoa muodollisista osallistumismahdollisuuksista jaetaan. Nuoret vastaanottavat siis tietoa, jonka avulla osallistuminen aikuisten määrittelemillä kentillä on mahdollista.

Kuntien asiantuntijoiden retoriikassa korostuu kansalaiseksi kasvattamiseen liittyen kaksi poliittista perinnettä, joista toinen painottaa yhteisöllistä vastuuta, joka nuorissa pyritään herättämään, ja toinen omaehtoisuutta, joka kyseenalaistaa valmiiksi rajattujen osallistumismahdollisuuksien kyvyn tavoittaa nuoria (em., 46–47). Bäcklund ja Kallio (em., 51) kuitenkin pohtivat, voisiko aktiiviseen kansalaisuuteen liittyvät tavoitteet nähdä laajemmin niin, että myös epämuodolliset osallistumisen tavat olisivat osa aktiivista kansalaisuutta. Osallistaminen voisikin keskittyä yksilönäkökulmaan, jonka kautta on myös mahdollista lisätä yhteiskunnan kannalta tärkeää osallistumista ja aktiivisuutta.

Myös Tomi Kiilakoski ja kollegat (2012, 264–266) nostavat esiin ongelman aktiiviseksi kansalaiseksi kasvattamisessa, sillä siihen liittyy nuorten ohjaamista tiettyjen raamien sisään. Osallistumisesta ei heidän mukaansa tulisi tehdä moraalista velvollisuutta, vaan sen sijaan pitäisi taata nuorten vapaus valita osallistumisensa kohde tarjotuista vaihtoehdoista ja toisaalta myös mahdollisuus olla osallistumatta. Hiljainen osallistuminen nostetaan esiin myös Purhosen ja kumppaneiden (2020, 105) artikkelissa, kun he kuvaavat tilannetta, jossa nuori voi ottaa osallistamishankkeen aikana osaa vain sellaisiin toimintoihin, jotka hän itse kokee mieluisiksi. Omaehtoisuudelle annettu tila siis tukee osaltaan osallisuustavoitteiden toteutumista, kun nuori ei koe painostusta osallistumiselleen.

Kulttuuritoiminnan yhteydessä toiminnan tavoitteeksi voidaan asettaa nuorten osallistuminen esimerkiksi kulttuurin kehittämisen kautta, jolloin keskeiseen rooliin nousevat oppiminen sekä nuorten myönteiset kokemukset itsestään ja toimintansa merkityksistä (Kumpulainen & Husu 2020, 33). Samalla toimintaan osallistuminen antaa nuorelle äänen ja vaikutusmahdollisuuksia, mitä voidaan pitää poliittisena tavoitteena. Lisäksi ryhmässä toimiminen, joka on osallistamishankkeissa usein keskeisessä roolissa, on yhteisöllisyyden rakentumisen kannalta tärkeää. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen ulottuvuus osallistamisessa pitää sisällään niin hyvinvoinnin edistämiseen kuin yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä tavoitteita. Kun nuori saa toteuttaa itseään sosiaalisen toiminnan kautta, se voi mahdollistaa myöhemmin halun osallistua yhteiskunnassa laajemmin ja lisätä uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. (Em., 35–40.)

Myös pelillisen osallistamishankkeen yhteydessä yhteistoiminnalla, jonka aikana nuoret ratkaisivat yhdessä tavoitteellisesti erilaisia tehtäviä, on nähty olevan yhteys myös yksilön kompetenssin eli kykyjen ja pystyvyyden karttumiseen (Purhonen, Poikolainen, Pylvänen & Kallunki 2020, 94–95, 100–101). Myös tunne ryhmään kuulumisesta tukee nuorten rohkeutta itseilmaisuun ja aktiiviseen toimintaan (Kumpulainen & Husu 2020, 35–37). Jo näiden esimerkkien valossa on selvää, että nuorten osallistumiselle vuorovaikutteisuus on merkityksellistä, ja se luo perustan laajemmalle halulle, uskallukselle ja kyvylle osallistua yhteiskunnassa.

Sosiaalisuuden merkitys korostuu myös aikuisten ja nuorten suhteessa. Nuoret kokevat saavansa tukea osallistumiselleen, jos heidän suhteensa hyvinvointivaltion ammattilaiseen on tiivis ja jos he tulevat kohdatuiksi apua tarvitsevana asiakkaana (em., 128, 132–133). Sosiaalityöhön keskittyvässä tutkimuksessa on myös huomattu läheisen suhteen olevan nuorille tärkeä osallistumista tukeva tekijä. Tiivis ja toimiva suhde asiakkaiden ja ammattilaisten välillä on tapa lisätä esimerkiksi moninäkökulmaisuutta, joka auttaa kehittämään palveluita, kun eri toimijat jakavat ajatuksia keskenään. (Palsanen & Kääriäinen 2015, 194–197.)

Nuorten osallistumismahdollisuuksia on lisännyt myös sosiaalinen media. Erityisesti sen vaikutukset fyysisessä tilassa tapahtuvaan liikehdintään ovat olleet viime vuosina merkittävässä roolissa. Nuoret ovat korostuneet toimijoina esimerkiksi mielenosoituksissa,

jotka voivat olla sosiaalisen median vuoksi hyvinkin globaaleja ja tapahtua samanaikaisesti ympäri maailmaa (Hjelm, Tikka, Suurpää & Sumiala 2014, 50–52, 58). Hjelmin ja kollegoiden (em., 49, 53–54) tapa nähdä osallistuminen monitasoisesti rakentuvana, virtuaalisen ja fyysisen tilan limittymisenä, on mielekäs, kun nuorten osallistumista tarkastellaan muodollisia osallistumistapoja laajemmin. Kuntien kannalta havainto on myös merkittävä. Nuoret osallistuvat erilaisiin määrittelykamppailuihin aikaisempaa enemmän virtuaalisen ja fyysisen tilan kautta, ja nuorten tavoittaminen onkin tärkeää heidän ymmärtämisekseen muualla kuin tarkasti rajatuissa tiloissa, kuten esimerkiksi kouluissa tai nuorisotaloissa (em., 58). Voikin ajatella, että kunnissa on useita epävirallisia osallistumispaikkoja nuorille, kuten mielenosoitusten aikana kuntien ja kaupunkien kadut.

Nuorten osallistumisen laaja ymmärtäminen on tärkeää, sillä muodolliset ja ylhäältäpäin rajatut osallistumismahdollisuudet eivät kannusta kaikkia nuoria osallistumaan, vaan pahimmillaan ne voivat saada nuoret jopa karttamaan yhteiskuntaan osallistumista. Toisaalta on tärkeää arvostaa myös pieniä askelia, joita nuoret ottavat kohti muodollisia mahdollisuuksia osallistua. Jotta osallistumisella voitaisiin nähdä olevan myönteisiä vaikutuksia niin yksilöön kuin koko yhteiskuntaan, tulee kunnissa toteutettavissa osallistumishankkeissa korostaa erityisesti vuorovaikutusta, omaehtoisuutta ja lisätä nuorten kykyjä vaikuttaa omaan elämäänsä.

Tavoitteiden siirtämisestä käytäntöön tekee hankalaa kuntien ja nuorten usein eriävät intressit. Kuitenkin selvää on, että pyrittäessä nuorten näkökulman huomiointiin ja laajaan osallistumisen ymmärtämiseen, voidaan osallistumisella onnistuneesti lisätä osallisuutta ja hyvinvointia nuorten elämässä. Mutta millaisilla keinoilla osallistumista kunnissa tuetaan, ja mitkä ovat keskeiset ongelmat kunnissa nuorten osallistumiseen liittyen? Tarkastelenkin seuraavassa aluvuussa aineiston pohjalta nousseita ongelmia, joita osallistumiseen liittyy.

4.2 Osallistamisen ongelmat

Osallistamishankkeissa nuorten osallistumiselle annetaan usein suuria tavoitteita, jotka eivät aina toteudu käytännössä. Hankkeissa pyritään esimerkiksi lisäämään osallisuutta ja tukemaan nuorten kehitystä, mutta tuoreissakin tutkimuksissa on tunnistettu ongelmat liittyen ylhäältäpäin tulevaan ohjaukseen ja hallintaan, jolla myös nuoria ja nuorten toimintaa pyritään muokkaamaan haluttuun suuntaan (Purhonen ym. 2020, 105–106; Kumpulainen &

Husu 2020, 34). Lisäksi osallistumista käsittelevä puhe kunnissa voi rakentua tavoitteiden toistamisen varaan, mutta käytännön työssä osallistuminen ei välttämättä toteudu tai toteuta annettuja tavoitteita (Bäcklund & Kallio 2021, 48–49).

Nuorten omaehtoinen ja arjessa tapahtuva osallistuminen voi myös jäädä tunnistamatta tai arvostamatta, kun osallistumista määrittävät kuntien intressit ja julkishallinto. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osallistumisessa ongelmana nähdäänkin, että toimiessaan lähiympäristönsä epävirallisissa verkostoissa heidän suhteensa virallisiin instituutioihin heikkenee (Häikiö & Snellman 2017, 132–133).

Kuten jo aikaisemmin on noussut esiin, myös kuntien resurssien ja kuntalaisten tarpeiden tasapainoon liittyvässä päätöksenteossa korostuu kuntapäätäjien näkökulmat, sillä nuorten mukaan ottamista pidetään hankalana. Kunnissa suunnittelu on siis usein aikuis- ja viranomaiskeskeistä, minkä vuoksi nuorten tarpeisiin ei välttämättä aina onnistuta vastaamaan. (Määttä 2010, 254–255.) Nuorten mahdollisuudet osallistua rajataankin vahvasti ylhäältäpäin. (Bäcklund & Kallio 2012, 41–42.) Vaikka YK:n periaatteet ja Suomen lait velvoittavatkin myös kuntia ottamaan nuoret mukaan päätöksentekoon ja julkiseen keskusteluun, voivat siis todelliset mahdollisuudet osallistua jäädä hyvin heikoiksi.

Kunnissa on mietittävä myös ongelmia, jotka liittyvät osallistamishankkeiden kohdentamiseen. On huomattu, että osallistaminen voi lisätä ja tukea jo valmiiksi vahvassa asemassa olevien osallistumista, mistä seuraa haittaa heikompiosaisille (Bäcklund & Kallio 2012, 50–51). Esimerkiksi Kumpulaisen ja Husun (2020, 35) mukaan kulttuuriin liittyen voi esiintyä taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta, kun osalla nuorista on paremmat mahdollisuudet ottaa osaa kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaan. Jos osallistamisen kohdentamisessa kuitenkin onnistutaan ja ongelmat pystytään huomioimaan, jää kunnille hyvät mahdollisuudet järjestää nuorille erilaisia mahdollisuuksia osallistua. Voisikin ajatella, että yhteistyön lisääminen koulujen ja osallistamiseen keskittyvien hankkeiden kesken lisäisi kuntien tarjonnan saavutettavuutta myös nuorten silmissä.

Osallistumisretoriikkaa tutkineiden Pia Bäcklundin ja Kirsi Pauliina Kallion (2012, 48–50) mukaan kunnissa nuorten parissa työskentelevien haastatteluista on noussut esiin, etteivät käsitykset nuorten osallistumisesta ja osallisuudesta sekä niitä kuvaavista käsitteistä ole selkeitä, mikä on myös yksi haaste nuorten osallistumisen toteutumiseksi. Ongelmat

toimintatapoihin ja tavoitteisiin liittyvissä epäselvyyksissä eivät siis onnistu luomaan osallistumisesta kiinteää osaa kuntien tarjontaa, mihin liittyvät myös muutokset julkisen sektorin hallintatavoissa (em., 49–50). Esimerkiksi hyvinvointisuunnitelmiin ja ohjelmatyöhön liittyen on huomattu, että niiden siirtäminen käytäntöön ja ylläpitäminen on hankalaa, sillä kunnissa esimerkiksi koordinointi ja seuranta on ollut puutteellista ja eri lakien ja ohjeistusten lukuisia velvoitteita on hankalaa yhdistää. Tehokkuuteen keskittyminen luo myös omat ongelmansa, jos se korostuu liikaa kuntien toiminnassa. (Määttä 2010, 247–248.) Nuorten osallistumisen tukeminen voi siis jäädä myös vain puheen tasolle tai irrallisiksi projekteiksi kuntien muusta toiminnasta.

Oman ongelmansa osallistamiselle luovat myös mittarit, jotka määrittävät toiminnan onnistumisen astetta. Tavoitteiden ja käsitteiden ollessa epäselviä, ei ole ihme, että eroja ilmenee myös ajattelussa liittyen osallistumisen onnistumiseen. Mittareita on monenlaisia, mutta ne ovat usein määrällisiä, ja ne jättävät varjoonsa usein pienet osallistumisen kautta saavutetut myönteiset vaikutukset yksilöille (Kumpulainen & Husu 2020, 40–41). Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt oman ESIS-osallisuusindikaattorinsa (Experiences of Social Inclusion Scale), jossa kymmenen väittämän avulla on mahdollista tutkia vastaajien kokemuksia osallisuudestaan (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Osallistumisen ja osallisuuden mittaamisen lisäksi on huomioitava, että myös tuloksellisuus ja tehokkuus ovat olleet pitkään kuntien keskeisiä päämääriä, mihin on vaikuttanut uusliberalismin ja talouspainotteisen ajattelun lisääntyminen julkisella sektorilla (Keränen 2019, 43–45).

Kuten on jo noussut esille, nuorten lähiverkosto ja vuorovaikutteisuus ovat lisäksi tärkeitä seikkoja osallistumisen ja osallisuuden toteutumiselle. Nuorille järjestetyissä kuntien osallistavissa toiminnoissa onkin syytä keskittyä myös ammattilaisten ja nuorten välisiin suhteisiin. Marginaalisessa asemassa olevien nuorten haastatteluissa korostuukin, että tuntiessaan kunnassa työskentelevän ammattilaisen nuorella on paremmat mahdollisuudet osallistua ja kartuttaa sellaisia tieto- ja taitoresursseja, jotka auttavat häntä virallisiin instituutioihin ja esimerkiksi työelämäään osallistumisessa. Se vaikuttaa myös avun pyytämiseen ja siihen, kuinka nuori tuntee tulevansa kohdatuksi. (Häikiö & Snellman 2017, 127–128, 132–133.) Vastaava ilmiö on huomattu myös sosiaalityön kentällä, sillä asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisessa työskentelyssä molempien osapuolten usko

vaikutusmahdollisuuksiinsa kasvaa ja kyvyt oman toiminnan reflektointiin kehittyvät (Palsanen & Kääriäinen 2015, 199–201). Jos avointa ja luottamusta sisältävää suhdetta ei synny, voi nuorten osallistuminen osoittautua heikoksi, ja toiminta ei tue hyvinvointia tai osallisuutta.

Hjelm kumppaneineen (2014, 55, 58) ei niinkään esitä kritiikkiä nuorten osallistumisesta, mutta he pohtivat artikkelissaan sitä, kuinka niin tutkijat kuin muut nuorten parissa työskentelevät voivat tarkastella ja kohdata nuoria luomatta romantisoivaa tai muuten epäsuotuisaa kuvaa nuorista. Lisäksi he nostavat esiin, miten erityisesti nuorten kohdalla tulisi korostaa näkökulmaa, jota he kutsuvat arjen politiikaksi, ja joka sisältää käytäntöjä ja sellaista näkyvyyttä ja kuulumista, jotka eivät lukeudu virallisiin ja muodollisiin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin (em., 51). Median ja arkisen osallistumisen roolia painottavassa artikkelissa siis osallistumisen esteet näyttäytyvät lähinnä osallistumisen määrittelyongelmina, kun epävirallisempia osallistumistapoja, kuten mielenosoituksiin osallistumista, ei lueta myönteisiä vaikutuksia tarjoavaksi osallistumiseksi tai yhtä merkitykselliseksi nuorten osallisuuden vahvistumiselle.

5 Johtopäätökset

Tarkastelin teoreettisessa tutkielmassani, *millaisena nuorten osallistumisen mahdollisuudet näyttäytyvät Suomen kunnissa osallistamishankkeita ja osallistumisretoriikkaa käsittelevän tutkimuksen valossa*. Osallistumiselle annetut määritelmät ovat vaihtelevia, mutta tutkielmassani osallistuminen ymmärretään laajana käsitteenä ja toimintana, joka poliittisen vaikuttamisen lisäksi kattaa myös nuorten arkisen toiminnan virallisten osallistumismahdollisuuksien ulkopuolella. Tutkielmassani tarkastelin aineistoani hyödyntäen, millaisena nuorten asema kunnissa näyttäytyy, ja miten nuorten osallistumista ja osallisuutta kunnissa määritellään. Tutkin myös osallistumiseen liittyviä kuntien tavoitteita ja niiden suhdetta osallistumisen käytäntöihin sekä ongelmia nuorten osallistamisessa.

Seuraavaksi tiivistän tutkielmani tulokset, ja peilaan havaintojani Roger Hartin (1992, 10–14.; 2008, 21–23) portaikkoteoriaan. Lopuksi pohdin tutkielmani onnistumista ja rajoituksia sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita ja sitä, kuinka tulosteni valossa nuorten osallistumista voitaisiin vahvistaa kunnissa.

Kuten Roger Hart (1992, 8–10) teoriassaan esittää, aito osallisuus toteutuu huomioimalla nuorten omat näkökulmat niin suunnittelussa koskien toimintaa, johon he osallistuvat, kuin muussa päätöksenteossa, jolla on merkitystä heidän elämälleen. Lisäksi aidolle osallistumiselle on tärkeää, että nuoret tiedostavat osallistumisen merkitykset ja vaikutukset. Teoria tarjoaa mielekkään pohjan tarkastella osallistamisen yhteydessä käytettyjen menetelmien onnistumista, sillä nuorten osallistuminen esitetään siinä selkeästi jäsennehtynä. Portaikon askelmien kautta aidon osallistumisen toteutumista on helppo seurata.

Havaintojen perusteella interventioilla, jotka ovat osallistavia, mutta antavat tilaa omaehtoisuudelle, on tärkeä asema kuntien toimintakentällä. Ne palvelevat niin instituutiota kuin itse nuoria. Kun aineistosta saatuja havaintoja tarkastellaan Hartin (1992, 8–14) teorian valossa, näyttää nuorten osallistuminen kunnissa sijoittuvan lähinnä askelmien 4–6 välille. Kuntien osallistaminen on siis pääosin aikuisten ohjaamaa, mutta se tarjoaa osallistuville nuorille vaikutusmahdollisuuksia, jotka lopulta voivat lisätä nuorten oma-aloitteisuutta ja kiinnostusta itsenäiseen osallistumiseen. Hallinta, jonka huomioimista Hartkin (em., 6–7)

korostaa lasten ja nuorten osallistumiseen liittyen, näyttäytyy tuloksissa osana kuntien osallistamista, mutta sen olemassaolo kuitenkin tunnustetaan.

Nuorten mahdollisuudet osallistua näyttävät parhaimpina Purhosen ja kumppaneiden (2020) sekä Kumpulaisen ja Husun (2020) artikkeleissa, joissa nuorten omaehtoisuudelle annetaan hyvin tilaa aikuisten ohjauksesta ja aloitteista huolimatta, mikä kuvaa Hartin (1992, 12) teorian askelmaa 6. Toisaalta Hjelm kumppaneineen (2014) painottaa artikkelissaan nuorten arkisia osallistumis- ja vaikuttamistapoja, kuten mielenosoituksia, joita määrittää nuorten oma-aloitteisuus, ja jotka Hartin (1992, 14) teoriassa voidaan ajatella asettuvan askelmille 7 ja 8. Yhteiskunnassa ei kuitenkaan tueta tai mielletä arkisia osallistumuotoja aina nuoria tai kuntia palveleviksi, minkä vuoksi riippuukin näkökulmasta, voiko osallistumisen korkeimpien askelmien nähdä toteutuneen.

Vaikka aineiston valossa osallistuminen näyttää lähtökohtaisesti aitona, ja nuoret huomioidaan kuntien toiminnassa ja palveluissa, on aineistossa viitteitä myös Hartin (em., 9–10) teorian esittämästä olemattomasta tai heikosta osallistumisesta. Määtän (2010) sekä Bäcklundin ja Kallion (2012) artikkeleissa nousee esiin piirteitä teorian kolmannesta askelmasta, jossa osallistuminen jää heikoksi, eikä nuorten äänelle ja osallistumiselle anneta todellista tilaa.

Hart (2008, 23–24) on toisaalta tarkentanut, etteivät teoriassa esitetyt ylemmät askelmat ole yksiselitteisesti alempia parempia. Nuoret eivät aina itsekään tavoittele ylimpiä askelmia, joissa nuorten aloitteellisuus ja itsenäisyys korostuvat, vaan heille riittää myös kokemus siitä, että oma-aloitteiselle osallistumiselle on mahdollisuus ja tilaa tarvittaessa. Tarkentaessaan teoriaansa Hart (em., 23–24) myös painottaa, että siinä korostuu erityisesti aikuisten rooli osallistumisen mahdollistajina, eikä niinkään nuorten omat mahdollisuudet vaikuttaa osallistumisensa tasoihin.

Havaintojen valossa voi kuitenkin todeta, että kunnilla on mahdollisuus tarjota toimintaympäristö sekä kannustusta oma-aloitteisuuden ja kulttuuristen resurssien kehittämiseen. Esimerkiksi pelillisyyden, kulttuurin tuottaminen sekä nuorten arkiympäristöjen ja virtuaalisen osallistumisen tutkiminen tarjoavat uusia tapoja tukea osallistumista kunnissa. Niiden kautta myös Hartin (1992, 8–14) portaakkoa on mahdollista kohota korkeammalle, jos aito osallistuminen on aikaisemmin jäänyt toteutumatta muodolliseen toimintaan

keskityttäessä. Toisaalta, vaikka osallistuminen ei olisikaan aina oma-aloitteista ja -ehtoista, voi aikuisten aloitteista tai vähintään riittävästä toiminnan merkitysten tiedottamisesta syntyä osallistumista ja mahdollisuus nuorten osallisuuden vahvistumiselle.

Kuntien tarjotessa alustoja osallistua päätöksentekoon esimerkiksi nuorisovaltuustoissa tai koulujen oppilaskunnissa nuoret saavat resursseja toimintansa ja ajattelunsa jäsentämiseen. Myös osallistuvalla budjetoinnilla, joka on yksi osallistamisen muoto, on esimerkiksi Tampereella pyritty lisäämään alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten hyvinvointia vuosille 2020–2021 ajoittuneella hankkeella, jossa alaikäraja äänestykseen osallistumiselle oli 12-vuotta (Tampereen kaupunki 2022). Hankkeen kautta nuoretkin saivat siis osallistua päätöksentekoon jakamalla näkemyksiään siitä, miten käytettävissä oleva budjetti tulisi hyödyntää.

Muodollisten osallistumistapojen lisäksi on tärkeää, että nuorille tarjotaan vapaamuotoisempia osallistumismahdollisuuksia ja heitä innostetaan osallistumaan mielekkään toiminnan kautta. Omaehtoisuutta korostettaessa yhteisöllisyys sekä osallistamishankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuminen on tärkeää, jotta toiminnalla tavoitettaisiin myönteisiä ja pitkäaikaisia tavoitteita yksilöiden aktiivisuudelle. Tulee kuitenkin muistaa myös, että passiivisilta näyttävä osallistuminen voi olla kuitenkin nuorelle erityisen tärkeä askel kohti aktiivisempaa ja laajempaa yhteiskuntaan osallistumista (Husu & Kumpulainen 2020, 40–41).

Uusien osallistumis- ja osallistamistapojen peilaaminen Roger Hartin (1992; 2008) teoriaan voi lisätä ymmärrystä nuorten osallistumisesta ja sen tukemisesta. Keskeistä on tarkastella, kuinka osallistamisella, joka usein sisältää instituutioiden intressien mukaisia tavoitteita ja toimintatapoja, voidaan samanaikaisesti tukea myös nuorten myönteisiä kokemuksia yhteiskunnan jäsenyydestä ja vaikutusmahdollisuuksista. Hallintovetoista osallistamispolitiikkaa ja kuntien roolia nuorten elämässä ei siis sovi sivuuttaa.

Mona Särkelä-Kukko (2019, 232–234) on tutkinut omaehtoisen osallisuuden rakentumista ja korostanut sen yhteydessä myös osallistumisen merkitystä. Hän on erottanut omaehtoisen osallisuuden ja osallistumisen yhdeksi osallisuuden muodoksi, jonka tunnistaminen yhteiskunnassa on tärkeää erityisesti työelämän ulkopuolisille yksilöille, kuten usealle nuorelle (em., 238–239). Omaehtoisuuden ollessa monipuolista toimintaa niin lähipiirissä kuin

harrastuksissa tai kansalaisaktiivisuuden kautta, tarjoaa paikallistaso sen toteutumiseksi hyvän alustan (em., 241). Onkin siis tärkeää, että omaehtoisuus tunnustetaan myös kunnissa nuorten osallistumisesta huolehtivien toimijoiden keskuudessa. Tehokkuuden tavoittelu, resurssipula ja olematon tahtotila toteuttaa nuoria palvelevia tavoitteita ovat kuitenkin esteinä nuorten osallistumista ja hyvinvointia lisäävien osallistamishankkeiden toteutumiseksi (ks. Bäcklund & Kallio 2012, 49; Määttä 2010, 246–247).

Taina Meriluoto ja Tapio Litmanen (2019b, 272–275) pohtivat, että osallistamisen yhteydessä keskeistä on avata selkeästi toiminnan tavoitteet sekä osallisuuden ja osallistumisen käsitteiden määritelmät. Avoimuuden lisäksi he korostavat tarvetta liittää osallistaminen vahvemmin osaksi instituutioiden toimintatapoja ja ajattelumalleja, jotta siitä tulisi demokratian ja yksilöitä palvelevaa. Hankkeiden irrallisuus, mikä tutkielmassakin nousee esiin, onkin keskeinen osallistamisen ongelma. Kuntien tulisi tehdä töitä nuorten osallistumisen yhdistämiseksi selkeäksi osaksi muuta toimintakokonaisuutta.

Havaintojen perusteella on nähtävillä, että kuntien tarjoama osallistaminen pitää sisällään paljon myönteisiä puolia. Nuorten omaehtoisuus voi toteutua siis myös osallistamisen kautta. Syynä tähän on esimerkiksi se, että kuntien mahdollisuudet nuorten tavoittamiseen ovat edelleen merkittävät, ja uusien innovatiivisten osallistamismenetelmien kautta nuorilla on mahdollisuus osallistua mielekkäiksi kokemiinsa toimintoihin. Pitkällä aikavälillä ne voivat rohkaista nuoria osallistumaan ilman ulkopuolista ohjausta.

Vaikka tarkastelenkin tutkielmassani osallistumista laajemmin kuin vain poliittisena toimintana, keskittyy lainsäädäntö ja useat tutkimukset lähinnä osallistumisen poliittiseen puoleen. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 19–20) mukaan jopa 61 prosenttia nuorista on kiinnostunut politiikasta jollain tasolla, mikä ei juurikaan eroa aikuisväestön politiikkakiinnostuksesta. Samaisessa nuorisobarometrissa nuorten kiinnostuksen politiikkaan nähdään yleisesti kasvaneen ja lisäksi luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on lisääntynyt, minkä taustalla voidaan nähdä vaikuttaneen epävarmuuden ja turvattomuuden lisääntyminen niin kotimaisella kuin globaalilla tasolla (em., 23–24, 78–81). Myös 2020-luvun alkuvuosia määritelleet koronapandemia sekä helmikuussa 2022 alkanut sotatila Venäjän ja Ukrainan välillä ovat esimerkkejä globaaleista huolenaiheista, jotka

vaikuttavat suoraan tai välillisesti myös jokaisen suomalaisnuoren elämään, ilmastonmuutosta unohtamatta.

Moni yhteiskunnassa tapahtuva asia vaikuttaa väkisin myös nuoriin, minkä vuoksi on erityisen tärkeää tarjota nuorille mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Myös tämän tutkielman tarkoitus on osaltaan vahvistaa nuorten asemaa kuntalaisina ja yhteiskuntaan osallistujina. Kuitenkin osallistamistakin ohjaavalla nuorten aktivoinnilla on ongelmansa, sillä sen taustalla vaikuttavat myös sellaiset ajattelutavat, jotka nykyisin koetaan kestävämmiksi. Kapitalismi, jatkuva talouskasvun tavoittelu ja aikaisempien sukupolvien elämäntyyli ovatkin usein nuorten kritiikin kohteita, mikä kuvastaa arvojen vähitellen etenevää muutosta yhteiskunnassa. Lisäksi nuoret pyrkivät vaikuttamaan ympäristöönsä esimerkiksi vähentämällä kulutustaan. (Helne & Hirvilampi 2021, 278–282.) Vuonna 2018 vaikuttamisen kuluttamispäätöksillä onkin todettu olevan toiseksi yleisin tapa osallistua poliittisesti yhteiskuntaan (Harrinvirta 2018, 124). Nuorten osallistuminen onkin saanut paljon uusia muotoja, joita ei vielä aina osata tunnistaa.

Selvää kuitenkin on, että nuorilla on näkemyksiä ja tahtotilaa osallistua yhteiskunnassa käytäviin keskusteluihin. Nuorten osallistuminen on laaja kokonaisuus, joka sisältää niin muodollisia kuin epämuodollisia osallistumisen tapoja. Näkökulma, josta osallistumista tarkastellaan, vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisena nuorten osallistuminen lopulta näyttäytyy. Kandidaatintutkielma mahdollistaa vain rajatun tarkastelun, mutta pystyy osaltaan lisäämään ymmärrystä nuorten asemasta ja osallistumismahdollisuuksista kunnissa.

Osa aineiston artikkeleista tarjoaa ajankohtaisen kuvan nuorten osallistumismahdollisuuksista kunnissa. Purhosen ja kumppaneiden (2020), Kumpulaisen ja Husun (2020) sekä Häikiön ja Snellmanin (2017) artikkelit avaavat sekä osallistamisessa käytettyjä uusia innovaatioita että nuorten omia näkökulmia osallistumisensa merkityksistä. Vastaavaa tutkimusta tarvitaan, jotta yhteiskuntaan osallistumisen vaikutukset nuorten elämässä ymmärrettäisiin myös kuntien toimijoiden keskuudessa paremmin. Myös tutkimus, joka tarkastelee nuorten osallistumista muualla kuin kuntien tarjoamilla virallisilla osallistumisareenoilla, on tärkeää. Siitä Hjelmin ja kumppaneiden (2014) artikkeli tarjoaa hyvän esimerkin.

Olisi lisäksi tärkeää, että nuorten osallistumista tutkittaisiin enemmän myös kuntien hallinnon, päättäjien ja työntekijöiden näkökulmasta. Tuore tutkimus voisi lisätä ymmärrystä esimerkiksi

siitä, onko nuorten osallistumisesta muodostunut tiiviimpi osa kuntien toimintaa. Osallistumiseen keskittyvien projektien irrallisuus nousi esiin Määtän (2010) sekä Bäcklundin ja Kallion (2012) artikkeleissa, joiden julkaisuajankohdasta on kulunut jo kokonainen vuosikymmen. Lisäksi Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus muokkaa kuntien roolia astuessaan voimaan vuoden 2023 alussa (Valtioneuvosto 2022), mikä antaa nuorten osallistumisen tutkimukselle täysin uuden kontekstin.

Kun osallistuminen ymmärretään kunnissa laajemmin kuin vain muodollisena osallistumisena, mahdollisuudet tukea osallistumista avautuvat laajemmiksi. Omaehtoisuutta ja vuorovaikutusta korostava osallistaminen voi kunnissa tarjota nuorille osallistumismahdollisuuksia, jotka vahvistavat sekä nuorten osallisuutta että hyvinvointia. Toisaalta tarpeiden ja resurssien ristiriitaa on kunnissa hankala ratkaista lukuisten intressien ja toimijoiden ristitulessa. Myös osallistamisen kohdentamiseen tulisi kunnissa panostaa, sillä sen kautta voitaisiin parhaimmillaan ehkäistä myös nuorten eriarvoistumista. Vaikka osallistamisen taustalla on nuorten osallisuuden vahvistamisen lisäksi useita muita tavoitteita, voidaan sen kautta rohkaista myös nuoria omaehtoiseen vaikuttamiseen.

Lähteet

Allardt, Erik (1993) *Having, Loving, Being: An Alternative to Swedish Model of Welfare Research*. Teoksessa Nussbaum, Martha & Sen, Amartya (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.

Arnstein, Sherry (1979) Eight rungs on the ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35:4, 216–224.

Bourdieu, Pierre (1986) *The Forms of Capital*. Teoksessa Richardson, John (toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241–258.

Davis, John. M. & Hill, Malcolm (2006) Introduction. Teoksessa Tisdall, E. Kay M. & Davis, John M. & Hill, Malcolm & Prout, Alan (toim.) *Children, Young People and Social Inclusion: Participation for what?* Iso-Britannia: The Policy Press, 1–19.

Dean, Mitchell (2007) *Governing Societies. Political Perspectives on Domestic and International Rule*. Berkshire: Open University Press.

Harju, Aaro (2004) Aktiivisten kansalaisten Suomi: Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Oikeusministeriön julkaisuja 2004:11. Helsinki: Oikeusministeriö.

Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (2011) Tavallisten kaupunkilaisten turvallinen kaupunkikeskusta: Tapaustutkimus lasten julkisen kotiintuloaikasuosituksen asettamisesta. Teoksessa Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim.) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino, 95–130.

Harrinvirta, Markku (2018) Nuoret kansanvallan suunnannäyttäjinä. Onko Suomessa näkyvissä demokratiasta vieraantumista? Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 115 – 130.

Hart, Roger (1992) *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. Italia, Florence: UNICEF International Child Development Centre.

Hart, Roger (2008) Stepping Back from 'The Ladder': Reflections on a Model of Participatory Work with Children. Teoksessa Reid, Alan & Jensen, Bjarne Bruun & Nikel, Jutta & Simovska, Venka (toim.) *Participation and Learning: Perspectives on Education and the Environment, Health and Sustainability*. Alankomaat: Springer, 19–31.

Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli (2021) *Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kela.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Satu & Keto-Tokoi, Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. *Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen työpäperi* 33. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (2015) Johdanto: Hallinnan analytiikan suuntaviivoja. Teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) Hallintavalta: sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus.

Keränen, Marja (2019) Onko osallistamispolitiikka osa uusliberaalia hallintaa vai sen vastavoima? Teoksessa Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (toim.) Osallistu!: Pelastaako osallistaminen demokratian? Tampere: Vastapaino, 35–58.

Kiilakoski, Tomi & Nivala, Elina & Ryytänen, Aimo & Gretscher, Anu & Matthies, Aila-Leena & Mäntylä, Niina & Gellin, Maija & Jokinen, Kimmo & Lundbom, Pia (2012) Demokratiaremontin työkaluja. Teoksessa Gretscher, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Demokratiapöytätyö: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 118. Helsinki: Hakapaino, 249–271.

Kuntalaki 410/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410> Viitattu 20.4.2022

Kuntaliitto (2022) Kuntalaisten osallisuuden edistäminen.
<https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/demokratia-ja-osallisuus/kuntalaisten-osallisuuden-edistaminen> Viitattu 20.4.2022

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Annettu Naantalissa 29.6.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612> Viitattu 4.4.2022.

Max-Neef, Manfred (1991) Human scale development and further reflections. Lontoo: The Apex Press.

Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (toim.) (2019) Pelastaako osallistaminen demokratian? Teoksessa Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (toim.) Osallistu!: Pelastaako osallistaminen demokratian? Tampere: Vastapaino, 7–27.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> Viitattu 20.4.2022.

Palsanen, Kati & Kääriäinen, Aino (2015) Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisen työskentelyn merkitykset ja seuraukset. Janus 23:2, 190–205.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2018) Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Rose, Nikolas (1999) Powers of Freedom. Reframing Political Thought. Cambridge: Cambridge Press.

Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim.) (2011) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino.

Satka, Mirja (2011) Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena. Teoksessa Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 61–94.

Siisiäinen, Lauri (2019) Hallinnan ohjaama osallistuminen vahvistaa valta-asetelmia. Teoksessa Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (toim.) Osallistu!: Pelastaako osallistaminen demokratian? Tampere: Vastapaino, 95–122.

Siisiäinen, Martti (2010) Osallistumisen ongelmia. Kansalaisyhteiskunta 1:1, 8–40.

Särkelä-Kukko, Mona (2019) Syntykö arjen omaehtoinen osallisuus spontaanisti ilman instituutioita? Teoksessa Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 231–257.

Tampereen kaupunki (2022) Osallistuva budjetointi 2020–2021. <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/paatoksenteko/osallistu-ja-vaikuta/osallistuva-budjetointi/osallistuva-budjetointi-2020-2021.html> Viitattu 4.5.2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021) Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsen-oikeudet-lahtokohtana/lasten-ja-nuorten-osallistuminen-ja-vaikuttaminen> Viitattu 20.4.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022) Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta> Viitattu 4.5.2022.

Valtioneuvosto (2021) Lapset, nuoret ja koronakriisi. Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Valtioneuvoston julkaisuja 2.

Valtioneuvosto (2022) Mikä on sote-uudistus? <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti-> Viitattu 10.4.2022.

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45237816280432 Viitattu 10.4.2022.

Liite 1. Aineisto

Bäcklund, Satu & Kallio, Kirsi Pauliina (2012) Poliittinen toimijuus julkishallinnon lapsi- ja nuorisopoliittisessa osallistumisretoriikassa. *Alue ja ympäristö* 41:1, 40–53. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201209071033>

Hjelm, Titus & Tikka, Minttu & Suurpää, Leena & Sumiala, Johanna (2014) Nuorten arkiset katupolitiikat mediakaupungissa. Avauksia kaupunkitilan rajojen etnografiseen tutkimukseen. *Media & Viestintä* 37:1, 48–61. <https://doi.org/10.23983/mv.62826>

Häikiö, Liisa & Snellman, Karita (2017) Marginaalisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten osallistuminen. Teoksessa *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, 118–135. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201803271457>

Kumpulainen, Kaisu & Husu, Hanna-Mari (2020) Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2020* 5:1, 26–45. <https://doi.org/10.17409/kpt.99443>

Määttä, Mirja (2010) Lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa. *Janus* 18:3, 243–259. <https://journal.fi/janus/article/view/50571>

Purhonen, Kirsi & Poikolainen, Jaana & Pylvänen, Suvi & Kallunki, Valdemar (2020) Pelit ja pelillisuus houkuttelevat nuoria osallistumaan ja tuottavat osallisuutta – esimerkkinä kaksi kehittämishanketta. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 21, 87–110. <https://doi.org/10.30675/sa.70184>